Artvin Çoruh Üniversitesi
Orman Fakültesi Dergisi
ISSN:2146-1880, e-ISSN: 2146-698X
Yıl: 2023, Cilt: 24, Sayı:2, Sayfa: 140-150

ofd.artvin.edu.tr

Artvin Coruh University
Journal of Forestry Faculty
ISSN:2146-1880, e-ISSN: 2146-698X
Year: 2023, Vol: 24, Issue:2, Pages: 140-150

Çankırı ili tabiat turizmi kapsamında yeşil alan rotası analizi

Analysis of green area routes within the nature tourism in Çankırı province

Gamze SEÇKİN GÜNDOĞAN[1], Pelin ŞAHİN KÖRMEÇLİ[2]

[1]Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çerkeş Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Çankırı
[2]Çankırı Karatekin Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çankırı

Eser Bilgisi / *Article Info*
Araştırma makalesi / *Research article*
DOI: 10.17474/artvinofd.1339708

Sorumlu yazar / *Corresponding author*
Pelin ŞAHİN KÖRMEÇLİ
e-mail: pelin.sahin88@gmail.com

Geliş tarihi / *Received*
08.08.2023
Düzeltme tarihi / *Received in revised form*
28.08.2023
Kabul Tarihi / Accepted
29.08.2023
Elektronik erişim / *Online available*
15.10.2023

Anahtar kelimeler:
Çankırı
Doğa turizmi
Ekoturizm
Turizm rotaları
Turizm erişilebilirliği

Keywords:
Çankırı
Nature-Based tourism
Ecotourism
Tourism routes
Tourism accessibility

Özet

Çankırı kenti, coğrafi konumu olarak doğal, kültürel, sosyal ve ekolojik değerleriyle turizmin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Kentin pek çok kente komşu olması, geçiş rotasında olması ve sahip olduğu tabiat güzellikleri nedeniyle turizm kapsamında geliştirilmesi önemlidir. Bu çalışmada Çankırı'nın tabiat turizm rotasının oluşturulması ve ön plana çıkan destinasyonların saptanması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında resmi kaynaklardan elde edilen bilgilerle yeşil alanlar kapsamındaki tabiat turizm rotaları oluşturulmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında Graph Commons platformunda ağ analizi yöntemi kullanılarak oluşturulan turizm rotası üzerindeki erişim durumuna göre ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Çankırı'da erişime göre merkeziyet derecesi yüksek olan beş destinasyonun sırasıyla; İstiklal Yolu Milli Parkı, Kenbağ Tabiat Parkı, Alpsarı Göleti Mesire Alanı, Kırkpınar Yaylası ve Işık Dağı Mesire Alanı olduğu görülmüştür. Sonuç olarak turizm destinasyonlarının erişimine göre beş farklı rota önerisi oluşturulmuştur. Araştırma sonuçları çevrenin korunmasında ve Çankırı kentinde turizm potansiyelini geliştirmede katkı sunmaktadır.

Abstract

The city of Çankırı, with its natural, cultural, social and ecological values as its geographical location, provides the development of tourism. It is important that the city's location is at the transit point, that it is adjacent to many cities and that it should be developed within the scope of tourism with its natural beauties. In this study, it is aimed to design the route and determine the prominent destinations within the scope of the nature tourism potential of Çankırı. In the first stage of the study, nature tourism routes within the scope of green areas were created with the information obtained from official web sites. In the second stage of the study, the relations according to the transportation on the tourism route created by using the data-network analysis method were examined in Graph Commons platform. As a results of the analysis, the five destinations with high centrality according to the degree of access in Çankırı were seen as follows: Istiklal Road National Park, Kenbağ Nature Park, Alpsarı Recreation Area, Kırkpınar Plateau and Işık Mountain Recreation Area. At the end of the study, five different route were suggested according to the access of tourism destinations. The results of the research contribute to the protection of the environment and to the development of the tourism potential in Çankırı.

GİRİŞ

Günümüzde nüfusun ve yapılaşmanın artması, yeşil alanların azalması kentleri giderek sağlıksız bir duruma getirmektedir. Kentleşmenin etkisiyle doğadan uzak yerlerde yaşamak kent sakinlerinin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Turizm kentlere sosyal, psikolojik, ekolojik ve ekonomik anlamda katkı sağlayan önemli bir gelişim sektörüdür. Birçok ülkede turizm gelirlerindeki artış eğilimi, turizm sektörünü en önemli gelir kaynaklarından ve ekonomik kalkınma kaynaklarından biri haline getirmiştir (Moosavi Heris ve ark. 2022). Son zamanlarda kentlerde yaşanan sorunların yanı sıra insanların yaşadığı küresel mücadeleler insanları doğa ile buluşmaya teşvik etmektedir. Çalışmalara göre COVID-19 pandemi süresince doğada vakit geçirme isteği artmış, insanlar ormanlara, parklara, plajlara ve diğer açık alanlara gitmeye ve buralarda nefes almaya çalışmış, bazen de evlerinin yakınındaki muhteşem doğayı keşfetme imkânı bulmuştur (European Environment Agency 2022). Pandemi ile insanlar sosyal mesafeyi kendilerinin ayarlayabileceği, kalabalıktan uzak doğa ile iç içe olan yerleri tercih etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda, kentlerde doğayla buluşmaya imkân sağlayan turizm alanlarına erişim konusu gündemdedir. Turizm alanlarına olan talebin giderek artması nedeniyle turizm rotalarının geliştirilmesi ve bu kapsamdaki faaliyetlerin artırılmasını gerektirmektedir.

Doğal turistik destinasyonlar çevreyi ve sosyal, kültürel yapıyı kullanarak korumayı sağlar. Doğal çevre, dünyadaki destinasyonlarda turizm ürününün önemli bir parçası olup doğa görüntüleri, turistlerin algılarını ve destinasyon seçimlerini büyük ölçüde etkileyebilir (Spalding ve ark. 2023). Doğal mirasın devamlılığı için tabiat parklarına ve korunan alanlara her geçen gün ilgi artmaktadır. Yeni sürdürülebilir kentsel gelişim planlarında tarihi değerler ve doğal güzellikler dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Öztürk ve ark. 2018). Doğal ve kültürel turizm kaynaklarının en büyük yoğunluğunun korunan alanlarda, özellikle ulusal ve bölgesel parklar ve rezervlerde olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Armaitiene ve ark. 2014). Bu yoğunluğa rağmen birçok kentte tabiat alanlarına ulaşım konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu kapsamda kentlerde tabiat turizmini oluşturan alanlara ilişkin bir rota ve harita oluşturulması gereklidir. Turizm rotalarında esas amaç; her türlü noktasal, alansal ve çizgisel ölçekte turistik etkinlikleri ve değerleri birbirine bağlayarak bir bütünlük sağlamak, turizmi çeşitlendirerek noktasal alandan genele yayarak daha cazibeli duruma getirmektir (Akın ve Gül 2020). Turizm rota yönetimi, yerel ekonomiye fayda sağlayan önemli turizm planlama kararlarını içerir (Sirirak ve Pitakaso 2018). Doğal ve kültürel değerlerin birbiriyle ilişkisinin kurularak oluşturulan turizm rotaları kullanıcıların keşfetme talebini de artırmak amaçlanmaktadır. Diğer yandan doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı ve yetersiz planlama yaklaşımları gibi sorunlar kentlerde turizm rotaların analiz edilerek geliştirilmelidir. Gelişen kentlerin doğal kaynaklarının koruma ve kullanım dengesini gözeterek ekolojik odaklı çözümler getirilmesi kentlerde sürdürülebilirliğin sağlanması önem arz etmektedir.

Turizmde doğal alanların korunması ve gelecek nesillere aktarılması önemlidir. Turizm rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayan, insanın gezmek eğlenmek, doğal ve kültürel güzellikleri keşfetmek için yapılan gezidir (Akın ve Gül 2020). Turizm sektörü geçmişten günümüze gelişim gösteren önemli sektörlerin başında gelmektedir. Turizm destinasyonlarının doğru bir şekilde planlaması ve yönetilmesi, bölge kaynaklarının sürdürülebilirliği ve pazarlanması bakımından önemlidir. Turizme yönelik artan arz ve talep, yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekoturizmi, sağlık turizmi, inanç turizmi, argo turizm, tabiat turizmi bu türlerden bazılarıdır. Tabiat turizmi, ormanın ve tabiatın benzersiz güzelliğinin ve tedavi ediciliğinin bir planlama ve etkin denetim ile ilgi gruplarıyla buluşturulması sürecidir (OKAMER 2018). Tabiat turizmi, doğa temelli, doğa ile ilişkili turizm (Nature-Based Tourism) olarak tanımlanmaktadır (Avcı ve Deniz 2022). Lucas (1985) doğa turizmini 'doğal alanların keyfine ve doğayı gözlemlemeye dayalı turizm' olarak tanımlamaktadır ve bu tür turizmin ulusa sosyal ve ekonomik olarak katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Tabiat turizmi, yerel ekonomiyi geliştirmekte, kırsal kalkınmayı sağlamakta ve insanlarda çevre bilinci oluşturarak doğanın da korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda tabiat turizmi sürdürülebilir turizm anlayışı oluşturmada etkisi olacağını söylemek mümkündür.

Türkiye sahip olduğu doğal güzellikleri, bitki örtüsü ve açık-yeşil alanlarıyla pek çok turizm türüne ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'de tabiat turizmine yönelik kaynakların çoğunu milli parklar, tabiat alanları, tabiat koruma alanları, tabiat anıtları gibi korunan alanlar oluşturmaktadır (OKAMER 2018). Akkuş ve Akkuş (2019) milli parklar, korunan alanlar, tabiat parkları ve anıtları, yayla turizmi, kamp-karavan turizmi, yaban hayatı turizmi, botanik turizmi, kırsal turizm, manzara fotoğrafçılığı, jeolojik oluşumlar ile orman kaynakları ve mesire alanları tabiat turizmi başlığı altında Kastamonu ilçeleri bazında bir envanter çıkarımı ile değerlendirmiştir. Bu çalışmada ise tabiat turizmi alt başlığında bulunan yeşil alanlar temel almış ve tabiat parkları, tabiat anıtları, milli parklar, yaylalar ve mesire alanları incelenmiştir.

Kentsel yeşil alan sistemi, kentsel ekolojik sistemin temeli ve ana parçasıdır (Luo 2014). Yeşil alan, bir kentsel alana bitişik herhangi bir bitki örtüsü olarak tanımlanır ve bir kentsel alanın hemen bitişiğindeki çalılık alanları, doğa rezervlerini, milli parkları, açık hava spor alanlarını, okul oyun alanlarını ve kırsal veya yarı kırsal alanları kapsamaktadır (Chong ve ark. 2013). Yeşil alanların hizmet alanı kent ölçeğinden bölge ve ülke ölçeğine doğru değişmektedir. Açık ve yeşil alanların hizmet verme ve etkinlik ölçeğine göre; kent-kır-bölge ve ülkesel ölçek bütününde kent içi ve kent dışı olası açık ve yeşil alan tipolojisinde sınıflandırmaktadır (Gül ve ark. 2020). Planlı

Alanlar İmar Yönetmeliği (2017)'ye göre toplumun yararlanması için ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçesi, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence, rekreasyon ve rekreaktif alanları toplamı olarak tanımlanmakta ve çocuk bahçeleri, parklar, piknik ve eğlence (rekreasyon) alanları ve millet bahçeleri şeklinde sınıflandırılmıştır.

Günümüzde kentlerden uzaklaşarak doğal güzelliklere sahip turizm alanlarına gitmeye başlamıştır. Çorbacı ve ark (2022) araştırmasında, doğal ve kültürel peyzaj alanlarının artmasının turizm deneyimini iyileştirdiği ve geliştirdiği sonucuna varmıştır. Doğal ve kültürel turizm değerlerine artan talepler kullanım yoğunluğunun dengelenememesi, tahribatın ve çevre sorunlarının oluşması gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu gibi sorunların önlenmesi için turizm rotaları oluşturularak insanların bireysel ya da gruplar olarak bu alanları gezmeleri sağlanmaktadır. Fiziksel çevredeki geniş kapsamlarına bağlı olarak kültür rotaları, koruma ve işlevlendirme uygulamalarının bütünsel bir anlayışla ve bölge ölçeğinde geliştirilmesine olanak sağlamakta ve yerel ölçekte örgütlenme, iş birliği ve sahiplenmenin de önünü açmaktadır (ÇEKÜL 2014). Turizm rotaları birbirinden farklı çeşitteki alanları bir araya getirerek ziyaretçilerin kullanım potansiyelini artırmaktadır. Kentlerde oluşturulan turizm rotaları kentin tanınmasının sağlanmasının yanı sıra kent ekonomisinin iyileşmesine de katkı sunmaktadır. Turizm rotaları korunması gereken alanları bize bir bütün halinde sunarak tabiat alanlarının çekiciliğini artırmaktadır.

Günümüzde pek çok kentin turizmini tanıtan broşürler yer almaktadır. Turizm rotaları tasarlanırken korunan alanların ve kentin doğal güzelliklerini oluşturan alanların resmi kaynaklardan elde edilen bilgilerle birlikte araştırmalar eşliğinde hazırlanması önem arz etmektedir. Diğer yandan turizm destinasyonlarının aralarındaki ulaşım mesafesinin dikkate alınması ver erişilebilir bir rota oluşturulması da ziyaretçilerin kullanım kolaylığı açısından değerlidir. Bu bağlamda kentlerde turizm çeşitleri farklı disiplin alanlarında derinlemesine incelenip verilerin oluşturulması ve analizlerle bunların sunulması gereklidir.

Çankırı kenti, coğrafi konumu olarak doğal, kültürel, sosyal ve ekolojik değerleriyle çok sayıda turizmin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Kent sahip olduğu doğal güzellikleriyle turizmin gelişimine imkân sağlamaktadır. İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Çankırı ili, Ankara Kastamonu geçiş güzergâhında yer almaktadır. Kentin hem İstiklal Yolu tarihi, kültürel geçiş rotasında bulunması hem de sahip olduğu doğal alanlarıyla turizm kapsamında değerlendirmeye potansiyel oluşturmaktadır. Çankırı ili tabiat parkları, milli parkları, anıt ağaçları, yaylaları gibi önemli doğal güzelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu çalışmada Çankırı ili tabiat turizmi kapsamında doğal yeşil alanların rotasının analiz edilmesi ve bu rotaların geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada tabiat turizmi içerisinde insanların ziyaret edebileceği yeşil alan gruplarından tabiat anıtları, tabiat parkları, milli parklar, yaylalar ve mesire alanları değerlendirilmiştir. İnsanların tabiat alanlarında vakit geçirebilecekleri ve rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri yeşil alanlar için rota oluşturulmuş ve bu rota analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen sorular şu şekildedir:

1. Çankırı'nın tabiat turizm potansiyeli kapsamında oluşturulacak yerler ve rotalar nelerdir?
2. Çankırı doğa turizm rotasında hangi destinasyonlar daha çok erişim potansiyeline sahiptir ve hangi alanlar daha ulaşılabilir konumda bulunmaktadır?

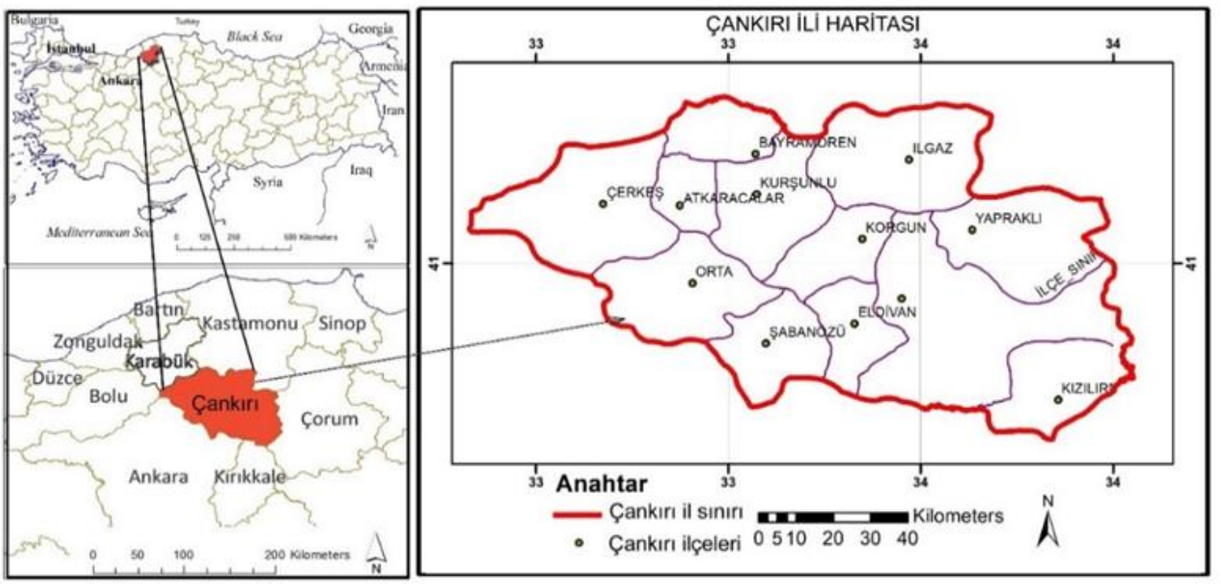
Bu araştırma soruları doğrultusunda çalışmada Çankırı doğal tabiat alanları üzerinde oluşturulan rota sunularak, yerel yönetimlere ve kent rehberlerine katkı sağlayacak rota önerileri oluşturulmuştur. Çalışma Çankırı kenti tabiat turizmi potansiyelini ortaya koyması ve bunu analiz eden yöntem modeli ile diğer araştırmalara altlık oluşturması bakımından önemlidir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çankırı ili, konum olarak İç Anadolu Bölgesi'nde Kastamonu ile Ankara arasındaki geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Çankırı ili; Kastamonu, Çorum, Kırıkkale, Ankara, Bolu, Karabük, Bartın gibi farklı illerin komşusunda olup zengin bir tabiat turizmine sahiptir.

Çalışmanın materyalini Çankırı ili yeşil alanları üzerinde yer alan tabiat turizmi alanları oluşturmaktadır. Çalışmada Çankırı ili tabiat turizmi rotasının oluşturulması için Çankırı ili resmi makamları tarafından yapılan uygulama Eylem ve Master Planları, Çankırı İl Turizm Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü web sitelerindeki bilgilerden yararlanılmıştır. Çalışma alanının konumu Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1. Çalışma alanı konumu

Yöntem

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte turizm rotalarının oluşturulmasında arazi çalışmaları, uydu fotoğraflarından haritama gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır. Araştırmada mekânın çok boyutlu olarak anlaşılmasına ve analizine imkân veren CBS teknolojisini ve Graph Commons platformunu kullanılarak turizm rotası analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasında tabiat turizmi kapsamındaki yerler resmi sitelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda çıkarılmıştır. Tabiat turizmi alanları kapsamında çıkarılan bu destinasyonlar Netcad (8 sürümü) platformuna işlenmiştir. Diğer yandan ArcMap 10.5 programı kullanarak Çankırı ili ulaşım aksları haritası oluşturulmuştur. Tüm veriler bir araya getirilerek Çankırı ili tabiat turizmi kapsamında doğal yeşil alan rotasına ilişkin harita elde edilmiştir. Bu haritanın görsellerinin oluşturulmasında Photoshop CS6 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında Çankırı ili tabiat turizmi rotası ağ analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bunun için yolların ve turizm destinasyonlarının oluşturduğu mekânlar Graph Commons platformu kullanarak ağ haritasına işlenmiştir. Programda nokta verisi olarak işlenen turizm destinasyonları ve çizgi verisi ile işlenen yollar mesafelerine göre birleştirilerek oluşan ağ analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda hangi turizm destinasyonlarının ağ haritası içerisinde erişim açısından daha önemli olduğu yani hangi destinasyonun ön plana çıktığı ortaya çıkarılmıştır. Ağ haritası oluşturulurken turizm rotalarının ulaşım durumu dikkate alınmıştır Ağ haritası üzerinde her bir turizm destinasyonun diğer destinasyonla kurduğu bağlantı sayısı bulunmaktadır. Sahip olduğu bu bağlantı sayısı ve ağ içerisindeki durumuna göre program merkeziyet derecesini vermektedir. Merkeziyet derecesine göre erişim potansiyeli yüksek olan yerler çıkarılmıştır. Sonuç kısmında elde edilen tüm veriler değerlendirilerek kent turizmine katkıda bulunmak için tabiat turizmi rotaları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Çankırı İli Tabiat Turizmine İlişkin Mevcut Durum

Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanan Çankırı İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı (2016-2019) tabiat parkları, tabiat anıtları gibi potansiyel destinasyonlar konusunda önemli bilgiler sunmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı 2016). Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü resmi sitesinde Çankırı'da korunan alanlar olarak tabiat parkları, tabiat anıtları ve sulak alanları vermektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı 2023). Çankırı İl Kültür Müdürlüğü tarafından belirlenen tarihi ve turistik yerlerden yeşil alanlar üzerinde yer alan yaylalar, mesire yerleri ve köprüler verilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023). Bu resmi siteler doğrultusunda Çankırı'da tabiat turizmi kapsamında yeşil alanlar üzerinde yer alan insanların ziyaret edebileceği yerler çıkarılmıştır. Çalışmada incelenen Çankırı tabiat turizmi kapsamında tabiat parkları, tabiat anıtları, milli parklar, yaylalar ve mesire alanları Çizelge 1'de verilmiştir.

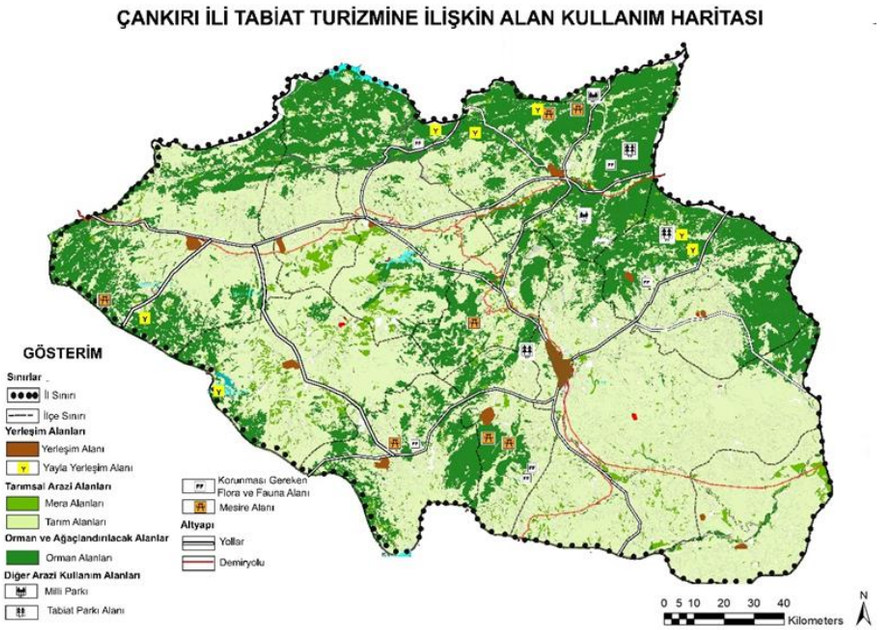
Çizelge 1. Çankırı yeşil alanları kapsamındaki tabiat turizmi destinasyonları

Tabiat Parkları	Tabiat Anıtları	Milli Parklar	Yaylalar	Mesire Alanları
Kadınçayırı	Dokuzkardeşler Çamı	Ilgaz Dağı	Yapraklı Büyük Yaylası	Çerkeş (Seybeli) Işık Dağı
Hazım Dağlı	Türbe Çamı	İstiklal Yolu	Kırkpınar Yaylası	Alpsarı Göleti Mesire Alanı
Kenbağ	Koca Meşe		Bozan Yaylası	Eldivan Bülbül Pınarı
	Demir Meşe		Orta Kayıören Yaylası	Kırkpınar Yaylası Mesire Alanı
	Paşa Sultan Cami		Ilgaz Osman Gölü Yaylası	Derbent Şehitliği Mesire Alanı
	Çatal Çam		Bayramören Göl Yaylası	Karaören Göleti Mesire Alanı
			Çerkeş Bıldırcın Yaylası	Karadere Göleti Mesire Alanı

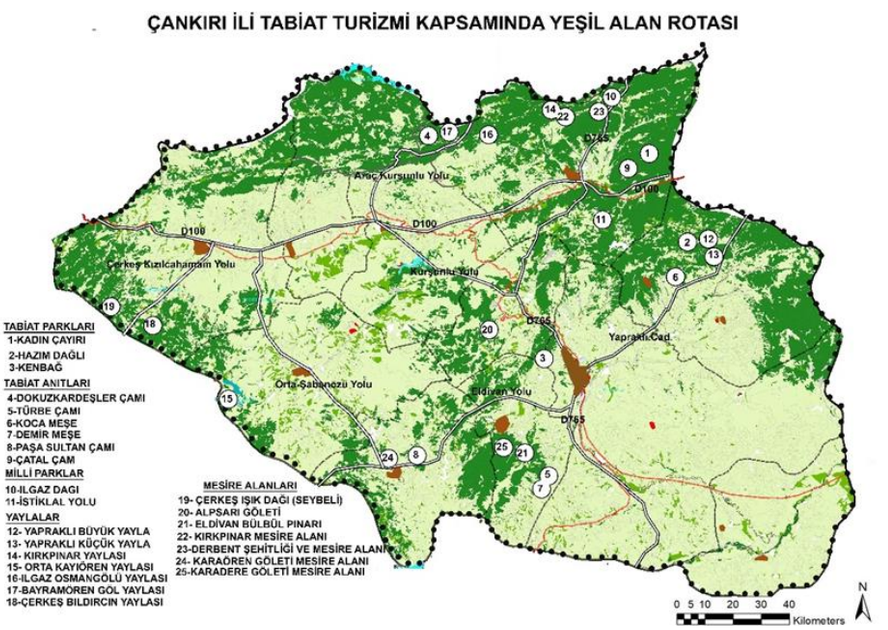
Çankırı ilinde toplamda 12 ilçe bulunmaktadır. Bunlar içinde en çok turizm değerine sahip ilçe Ilgaz ilçesidir. Ilgaz ilçesinde 8; Yapraklı ve Eldivan ilçelerinde 4; Bayramören, Şabanözü ve Çerkeş ilçelerinde 2; Orta, Korgun ve Merkez ilçelerinde 1 olmak üzere toplamda 25 tabiat turizm alanı mevcuttur. İlçelere ait tabiat turizmi değerleri aşağıdaki gibidir:

- Ilgaz ilçesinde; Kadınçayırı, Çatal Çam, Ilgaz Dağı Milli Parkı, İstiklal Yolu Milli Parkı, Kırkpınar Yaylası, Ilgaz Osman Gölü Yaylası, Kırkpınar Mesire Alanı, Derbent Şehitliği ve Mesire Alanı,
- Eldivan ilçesinde; Türbe Çamı, Demir Meşe, Eldivan Bülbül Pınarı Mesire Alanı ve Karadere Göleti Mesire Alanı,
- Yapraklı ilçesinde; Hazım Dağlı Milli Parkı, Koca Meşe, Yapraklı Büyük Yaylası ve Yapraklı Küçük Yaylası,
- Bayramören ilçesinde; Dokuzkardeşler Çamı ve Bayramören Göl Yaylası,
- Şabaözü ilçesinde; Paşa Sultan Çamı ve Karaören Göleti Mesire Alanı,
- Çerkeş ilçesinde; Çerkeş Bıldırcın Yaylası ve Çerkeş (Seybeli) Işık Dağı Mesire Alanı,
- Merkez ilçesinde; Kenbağ Tabiat Parkı, Korgun'da Alpsarı Göleti Mesire Alanı,
- Orta ilçesinde; Karaören Göleti Mesire Alanı bulunmaktadır.

Şekil 2 ve Şekil 3'te bu tabiat turizmine ait alan kullanımı ve tabiat turizm değerlerinin konumları verilmiştir.

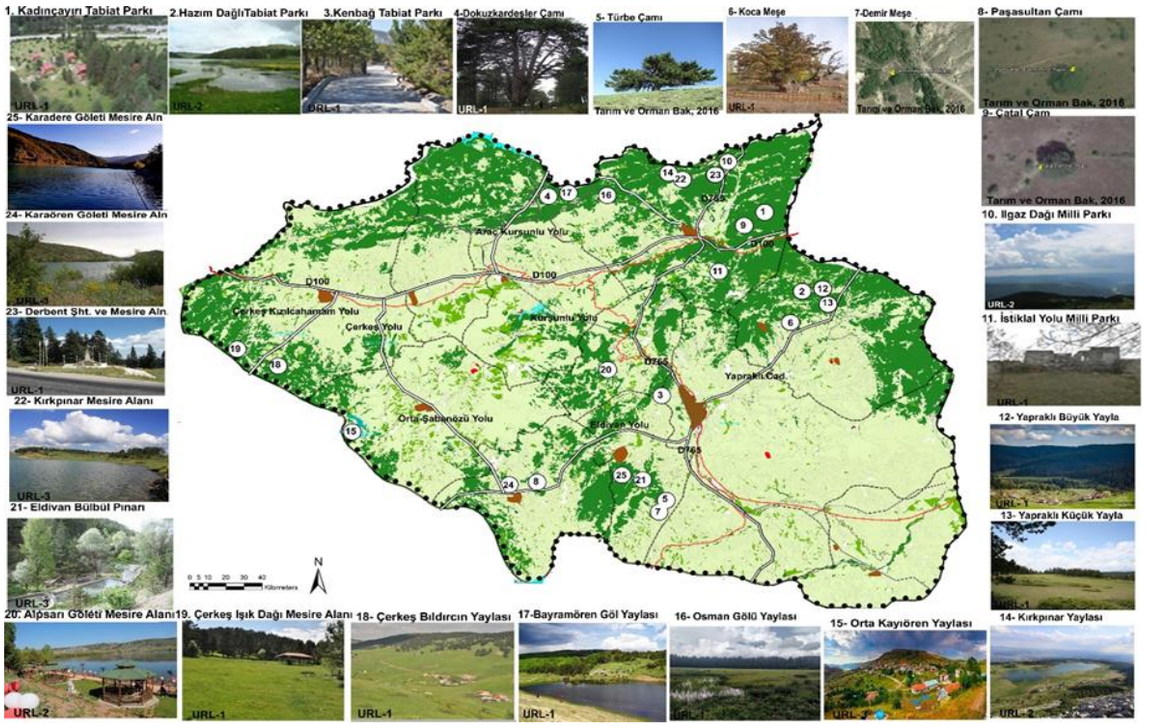

Şekil 2. Çankırı ili tabiat turizmine ilişkin alan kullanım haritası

Şekil 3. Çankırı ili tabiat turizmi kapsamındaki yeşil alanları rotası

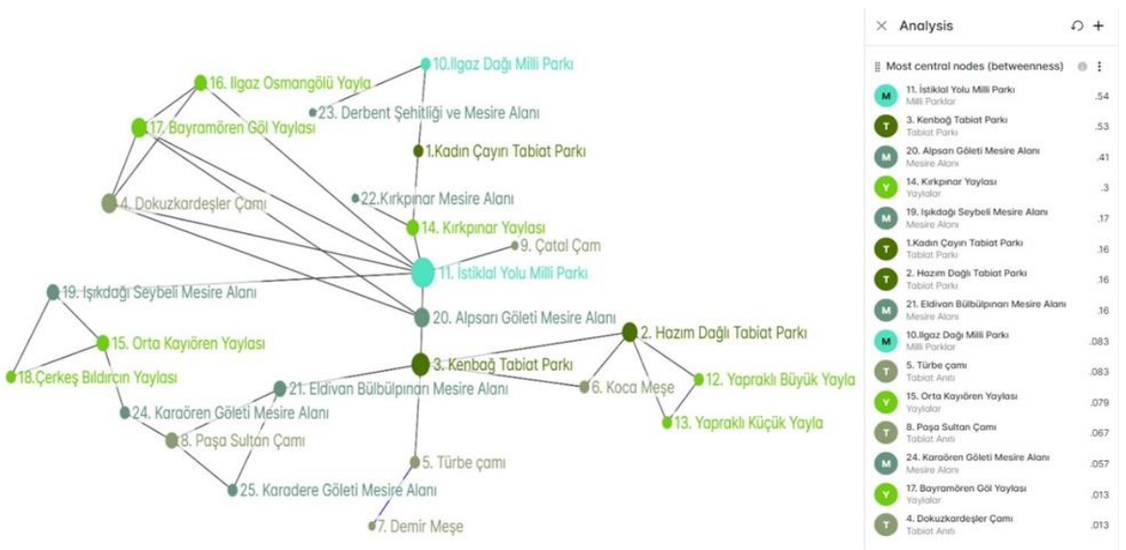
Çankırı iline ait doğal turizm değerleri incelendiği zaman Kurşunlu, Atkaracalar ve Kızılırmak ilçelerinde herhangi bir tabiat turizm değerinin olmadığı görülmektedir. 9 ilçede bulunan tabiat alanlarına yönelik 25 önemli değere ilişkin görseller ise Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Çankırı ili tabiat turizm alanlarına ilişkin görseller

Ağ Analizi

Çankırı ili tabiat turizmi kapsamında oluşan destinasyonlar ağ haritasına işlenerek analiz edilmiştir. Mekânlar arasında yol bağlantılarına göre ilişkiler kurularak turizm rotası oluşturulmuştur. Her bir turizm rotası nokta verisi olarak sisteme girilmiş ve ana yol bağlantılarına göre harita oluşturulmuştur. Yapılan ağ analizinde mekânsal kullanım potansiyeline göre ön plana çıkan alanlar kümelenmiştir. Turizm rotalarının kullanım açısından önem derecesini bulmak için merkeziyet derecesine (betweenness centrality) değerine bakılmıştır. Bu değerin yüksek olduğu yerler kümelenme durumunun da yüksek olduğunu göstermektedir. Çankırı yeşil alanları kapsamında tabiat turizm rotasına ilişkin ağ analizi Şekil 5'te verilmektedir.

Şekil 5. Çankırı yeşil alan kapsamındaki tabiat turizmi ağ analizi

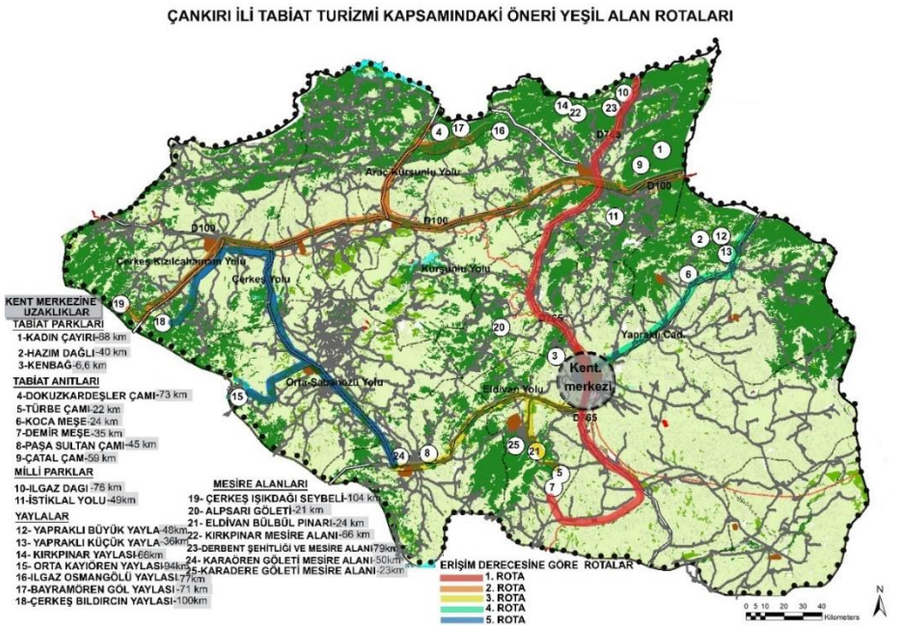
Ağ analizi sonuçlarına göre Çankırı kentindeki erişim durumuna göre merkeziyet potansiyeli yüksek olan ilk beş destinasyon sırasıyla; İstiklal Yolu Milli Parkı, Kenbağ Tabiat Parkı, Alpsarı Göleti Mesire Alanı, Kırkpınar Yaylası ve Işık Dağı Mesire Alanı'dır. 25 turizm destinasyonu arasında ilk 10'a giren diğer yerler sırasıyla: Kadınçayırı Milli Parkı, Hazım Dağlı Milli Parkı, Eldivan Bülbülpınarı Mesire Alanı, Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Türbe Çamı olmuştur. Merkezilik değeri turizm destinasyonlarının ağ haritası içindeki ulaşım durumuna ve bağlantı değerlerine göre programda hesaplanmıştır. Çankırı ili tabiat turizmi ağ haritasına göre erişilebilirlik potansiyeli yüksek olan mekânlar ve merkeziyet dereceleri Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. Çankırı ili tabiat turizmi ağ analizi sonuçları

No	Tabiat turizm türü	Tabiat turizmi destinasyonu	Merkezilik değeri
1	Milli Park	İstiklal Yolu Milli Parkı	0.54
2	Tabiat Parkı	Kenbağ Tabiat Parkı	0.53
3	Mesire Alanı	Alpsarı Göleti Mesire Alanı	0.41
4	Yayla	Kırkpınar Yaylası	0.30
5	Mesire Alanı	Işık Dağı Seybeli Mesire Alanı	0.17
6	Tabiat Parkı	Kadın Çayırı Tabiat Parkı	0.16
7	Tabiat Parkı	Hazım Dağlı Tabiat Parkı	0.16
8	Mesire Alanı	Eldivan Bülbülpınarı Mesire Alanı	0.16
9	Milli Park	Ilgaz Dağı Milli Parkı	0.083
10	Tabiat Anıtı	Türbe Çamı	0.083

Çankırı'da kuzey-güney istikametinde yer alan Ankara'dan Kastamonu'ya ulaşan D765 karayolu ve doğu-batı istikametinde yer alan İstanbul yolu (D100 karayolu) kentin ulaşımında majör akslardan biridir. Kastamonu-Ankara yolu üzerinde yer alan yol birinci rotayı oluşturmaktadır. Bu rotada yer alan İstiklal Yolu Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Alpsarı Göleti Mesire Alanı, Kenbağ Tabiat Parkı, Derbent Şehitliği ve Mesire Alanı Kırkpınar Yaylası, Kadın Çayırı Tabiat Parkı, Demir Meşe, Çatal Çam turizm destinasyonları D765 karayolu üzerinde sıralanmıştır. İstanbul yolu üzerinde yer alan tabiat turizmi alanları ise ikinci rotayı oluşturmaktadır. Bu rotada, Çatal Çamı ve Dokuzkardeşler Çamı Tabiat Anıtı, Bayramören Göl Yaylası, Ilgaz Osmangölü Yaylası bulunmaktadır. Çankırı'daki üçüncü rota ise Eldivan yolu istikametindedir. Eldivan yolu üzerinde; Eldivan Bülbülpınarı Mesire Alanı, Karaören Göleti ve Karadere Göleti Mesire Alanları, Paşa Sultan Çamı bulunmaktadır. Çankırı'daki dördüncü rota ise Yapraklı yolu üzerinde olup bu rotada; Koca Meşe, Hazım Dağlı Tabiat Parkı, Yapraklı Büyük Yayla ve Küçük Yayla yer alır. Çankırı'daki beşinci son rotada ise Kızılcahamam-Çerkeş-Orta Şabanözü yolu üzerinde yer alan Çerkeş Bıldırcın Yaylası ve Orta Kayıören Yaylası bulunmaktadır.

Çalışma sonuçlarına göre 5 farklı turizm rotası geliştirilmiştir. Bu rotalar ağ analizine göre sıralandığında erişim derecesine göre sırasıyla; Kastamonu Ankara yolu (D765 karayolu) rotası, İstanbul yolu (D100 karayolu) rotası, Eldivan yolu Rotası, Yapraklı yolu rotası, Kızılcahamam-Çekeş-Orta Şabanözü yolu rotasıdır. Çankırı ili turizm rotalarının erişim dereceleri renk skalasına göre büyükten küçüğe doğru; kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi olarak sıralanmıştır. Analiz sonuçlarına göre oluşturulmuş turizm rotaları Şekil 6'da verilmektedir.

Şekil 6. Çankırı ili tabiat turizmi kapsamındaki öneri yeşil alan rotaları

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eski çağlarda ticaret amacı ile ortaya çıkan turizm kavramı günümüzde dinlenme, eğlenme, gibi aktivitelerin gerçekleştirildiği bir sektör haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanan turizm sektöründe ilk etapta kitle turizmi karşımıza çıkarken çevresel baskılar, küresel sorunlar nedeni ile günümüzde tabiat turizmi ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle sanayi kentleri gibi büyük metropol kentlerden uzaklaşmak isteyenler kendilerine doğaya teslim etmektedir. Artan nüfus, trafik, gürültü kirliliği gibi sorunların beraberinde 2019 sonlarında meydana gelen pandemi ile insanların doğaya verdikleri önem artmıştır. Bu nedenle kentlerde doğal yeşil alanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması güncel bir konudur.

Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli olan tabiat turizmi, son zamanlarda giderek gelişmekte olan bir uygulama alanıdır. Sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakları ve bulunduğu konum itibariyle pek çok kentin geçiş noktasında bulunan Çankırı kenti, tabiat turizmini bakımından önemli değerlere sahiptir. Var olan bu değerlerin anlaşılması için tabiat turizmi alanlarına kolay erişim sağlanmalıdır. Bu bağlamda kentin doğal yeşil alan varlığının devamlılığı için tabiat turizmine ilişkin turizm rotasının oluşturulması gerekmektedir. Kentlerde turizm rotalarının envanterinin çıkarılması ve turizm rotalarının geliştirilmesi üzerine pek çok araştırma yapılmaktadır. Ödemiş ve Hassan (2019) Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyelini kavramsal olarak analiz ederek önemli bir eko-turizm potansiyeli barındırdığını tespit etmiş ve bu potansiyelin nasıl değerlendirileceğine yönelik öneriler getirmiştir. Çorbacı (2016) Amasra'da doğa ve kültür turizmi rotalarını birleştirerek potansiyel turizm haritalarının oluşturmuştur. Akın ve Gül (2020), Isparta-Atabey yöresi ekoturizm potansiyelini çıkarmak için ArcGIS 10.7 programı kullanılarak kısa, orta ve uzun mesafeli turizm rotaları önerilmiştir. Selim ve Sönmez (2017) turizm kenti olan Antalya'da bulunan Idebessos antik kenti için doğa yürüyüşüne en uygun güzergâhların coğrafi bilgi sistemleri aracılığıyla rota belirlemek için kullanmıştır. Bu araştırmada ise Çankırı'nın tabiat turizmi kapsamında doğal yeşil alanların Graph Commons platformu aracılığıyla ağ haritası oluşturularak analiz edilmesi, erişim durumuna göre rotaların çıkarılması ve geliştirilmesi araştırmaya özgünlük kazandırmaktadır. Elde edilen haritadaki turizm destinasyonları yol uzunlukları ve merkezi konumlarına göre güzergâh oluşturulmuştur. Ağ analizi sonuçlarına göre Çankırı'da erişim potansiyeli en yüksek olan beş destinasyon sırasıyla; İstiklal Yolu Milli Parkı, Kenbağ Tabiat Parkı, Alpsarı Göleti Mesire Alanı, Kırkpınar Yaylası ve Işık Dağı

Mesire Alanı olmuştur. Çalışma sonucunda kent içerisindeki farklı ilçelerde yer alan kişilerin turizm destinasyonlarına erişimi düşünülerek analiz gerçekleştirilmiştir. Kentteki turizm alanlarının doğal ve kültürel özelliklerine göre yapılan değerlendirme yerine erişime göre merkeziyet durumu göz önünde bulundurularak ağ analizi yapılmıştır. Bu bağlamda Çankırı'da Ilgaz Dağı Milli Parkı doğal ve kültürel özellikler bakımından yüksek öneme sahip olsa da kentin ulaşımı dikkate alındığında İstiklal Yolu Milli Parkı'nın daha merkezi bir konumda olduğu için analizde ilk sırada yer almıştır. Ağ analizi sonuçları turizm destinasyonlarının nerelerde daha çok kullanım potansiyeli oluşturduğu konusunda fikir vermektedir. Erişime göre oluşturulan turizm rotaları gezi önerisi oluşturmakla birlikte Çankırı tabiat turizmine ilişkin envanter oluşturarak literatüre katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu rotalar turizmi çeşitlendirerek daha cazibeli hale getirmekte ve ziyaretçilerin doğal yeşil alanlarda bulunması için farklı seçenekler oluşturmaktadır. Tabiat değerlerinin birbiriyle ilişkisinin kurularak oluşturulduğu öneri turizm rotaları, mekânları birbirine bağlayarak bir bu rotaların bütünsel algılanmasını sağlamıştır.

Elde edilen turizm rotaları gelecekte kent tanıtım rehberlerine, turizm haritalarına ve planlarına, turizm faaliyetlerinin gelişmesine katkı sunmaktadır. Farklı erişim düzeyine sahip rotalar kent planlama çalışmalarında değerlendirilmelidir. Araştırmada elde edilen çıktılar erişim düzeyi daha düşük olan bölgelerde turizmin geliştirilmesi bakımından fayda sağlamaktadır. Potansiyel yoğunluğun düşük olduğu yerlerde turizm rotasyonlarını zenginleştirmek, kentin gelişimi için faydalı olacaktır. Bu yapılan çalışma, kentin sahip olduğu turizm destinasyonlarını bir rota olarak oluşturmak, analiz etmek ve insanların kullanım potansiyeline uygun hale getirmek bakımından bir model önermektedir. Kentin gelecekte planlarının ve stratejilerinin geliştirilmesinde hem ekonomik hem de sosyal yönden fikir vermektedir. Bu araştırmada oluşturulan yöntem, diğer araştırmalarda da kullanılmalı ve geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

Akın T, Gül A (2020) Isparta-Atabey yöresinin ekoturizm potansiyeli ve turizm rotalarının belirlenmesi. Journal of Architectural Sciences and Applications, 5(2):221-240.

Akkuş G, Akkuş Ç (2019) Kastamonu ilçeleri temel turistik arz kaynakları envanteri: tabiat turizmi alt türleri ve doğa sporları. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(2):146-164.

Armaitiene A, Bertuzyte R, Vaskaitis E (2014) Conceptual framework for rethinking of nature heritage management and health tourism in National Parks. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 148:330-337.

Avcı M, Deniz YS (2022) Sağlık turizminde tabiat odaklı terapötik destinasyon önerisi: Kastamonu Horma Kanyonu Örneği. Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi, 6(1):51-62.

Chong S, Lobb E, Khan R, Abu-Rayya H, Byun, R, Jalaludin B (2013) Neighbourhood safety and area deprivation modify the associations between parkland and psychological distress in Sydney, Australia. BMC Public Health, 13:1-8.

ÇEKÜL (2014) Gaziantep Kültürel Rota Sistemi Mekânsal Planlama Rehberi. ÇEKÜL Vakfı. https://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/Rota_Antep.pdf , Erişim Tarihi:18.07.2023.

Çorbacı ÖL (2016) The Evaluation of The Tourism and Recreational Potential of Amasra in Terms of Landscape Planning, Global Issues and Trends in Tourism. Avcıkurt C, Mihaela S. Hacıoglu N, Efe R, Soykan A, Tetik N (Ed), St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, pp 632-649.

Çorbacı ÖL, Oğuztürk T, Oğuztürk GE, Üçok M, Aydın F (2022) Doğal ve kültürel peyzaj değerinin turizm potansiyeline etkisi: Rize Ziraat/Botanik Çay Bahçesi örneği. Journal of Humanities and Tourism Research, 12(1):56-67.

European Environment Agency (2022) AB'de Doğanın Durumu. 10/2020 Sayılı AÇA Raporu. https://www.eea.europa.eu/tr/isaretler/aca-isaretler-2021/makaleler/doga-acilen-yardimimiza-ihtiyac-duyuyor,Erişim Tarihi:18.07.2023.

Gül A, Dinç G, Akın T, Koçak Aİ (2020) Kentsel açık ve yeşil alanların mevcut yasal durumu ve uygulamadaki sorunlar. İdealkent Dergisi, 11:1281-1312.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023) Tarihi ve Turistik Yerler. Çankırı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. https://cankiri.ktb.gov.tr/TR-70612/tarihi-ve-turistik-yerler.html , Erişim Tarihi:18.07.2023.

Luo M (2014) Strategies for urban green space system plan based on the eco-oriented development mode. BioTechnology An Indian Journal, 10(19):11447-11451.

Lucas PHC (1985) How Protected Areas Can Help Meet Society's Evolving Needs. In National Parks, Conservation, and Development: Neely M, Jeffrey A, Kenton M (Ed). The role of protected areas in sustaining society. Proceedings of the World Congress on National Parks, Bali, Indonesia, 11-12 October 1982, s:72-77.

Moosavi Heris FS, Farid Ghannadpour S, Bagheri M, Zandieh F (2022) A new accessibility based team orienteering approach for urban tourism routes optimization (a real life case). Computers & Operations Research, 138:105620.

OKAMER (2018) Tabiat Turizmi Raporu. Orman Fakülteliler Kariyer Merkezi. https://www.orfamder.org/wp-content/uploads/2019/01/ORFAMDER-Tabiat-Turizmi-Raporu_8.12.2018.pdf, Erişim Tarihi:18.07.2023.

Ödemiş M, Hassan A (2019) Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyelinin kavramsal analizi ve bu potansiyelin değerlendirilmesine yönelik öneriler. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10:59-70.

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017) Resmi Gazete tarih ve 30113 Sayılı Madde 4) Fırkası. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170703-8.htm, Erişim Tarihi:28.06.2023.

Öztürk M, Gökyer E, Çorbacı ÖL, Dönmez Y (2018) Evaluating the effects of tourism on urban development: case study of Amasra (Bartın). International Journal of Recent Engineering Research and Devolopment (IJRERD), 13(2):3-8.

Selim S, Sönmez NK (2017) Coğrafi bilgi sistemleri tabanlı rota planlama: Likya Bölgesi Idebessos Antik Kenti. Türkiye Ormancılık Dergisi, 18(4):302-308.

Sirirak W, Pitakaso R (2018) Marketplace location decision making and tourism route planning. Administrative Sciences. 8(4):72.

Spalding MD, Longley Wood K, McNulty VP, Constantine S, Acosta Morel MA, Anthony V, D Cole A, Hall G, Nickel BA, Schill SR, Schuhmann WP, Tanner D (2023) Nature dependent tourism-combining big data and local knowledge. Journal of Environmental Management, 337(1):117696.

Tarım ve Orman Bakanlığı (2016) Çankırı İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı (2016-2019). https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Documents/%C3%87ANKIRI%20TTUEP.pdf, Erişim Tarihi:18.07.2023.

Tarım ve Orman Bakanlığı (2023) Çankırı Korunan Alanlar. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü. https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/63/Cankiri, Erişim Tarihi: 18.07.2023.